

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи

на здобуття освітнього ступеня бакалавра

зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

за освітньою програмою «Економіка та планування бізнесу»

на тему: «ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ОБСЛУГОВУЮЧИХ КООПЕРАТИВІВ»

Виконавець:

Студентка ФЕУП

Мельник Карина Олегівна _____

Науковий керівник:

к.е.н, доцент

Шаталова Людмила Семенівна _____

Одеса 2020

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. За роки незалежності в Україні прийнято низку нормативно-правових актів, концепцій, стратегій, цільових програм і проектів, спрямованих на забезпечення ефективного розвитку об'єктів обслуговуючої кооперації в аграрному секторі економіки. Основна мета впровадження запланованих заходів полягала у створенні сприятливого економіко-правового макро- і мікросередовища для ефективного функціонування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів (СОКів). Очікувані результати від упровадження реформ давали підстави стверджувати, що, об'єднавшись у кооперативи, малі і середні товаровиробники зможуть успішно конкурувати з великими аграрними компаніями. Проте через різні об'єктивні і суб'єктивні фактори прогнозовані економічні показники в стратегіях і програмах виявились далеко не відповідають реаліям сьогодення.

Одна з причин невиконання запланованих заходів полягає в тому, що за останні роки через кризові явища в економіці держава не надавала фінансової підтримки суб'єктам господарювання на виконання завдань, зазначених у стратегіях та концепціях розвитку аграрно-промислового комплексу (АПК) України до 2020 року.

Кооперативи так і не отримали від Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства нової цільової програми підтримки їх розвитку. Новостворені обслуговуючі кооперативи з'являються завдяки реалізації в Україні міжнародних грантових проектів і програм, які сприяють їм у наданні матеріально-технічних ресурсів на умовах співфінансування з місцевого бюджету та за рахунок часткового фінансування самих учасників.

Діючі механізми надання державної підтримки малим товаровиробникам потребують удосконалення та застосування нових підходів до їх формування. Тому держава повинна стимулювати розвиток малого підприємництва на селі на засадах кооперації через створення прозорих механізмів надання фінансової підтримки і введення їх у дію завдяки реалізації заходів, зазначених у розроблених і затверджених цільових програмах.

Напрями державної аграрної політики щодо сільськогосподарської кооперації, її принципи та їх еволюція завжди становили інтерес як для представників економічної науки, так і юридичної. Ґрунтовним дослідженням окремих аспектів цієї проблематики присвячені праці С. Гелея, В. Гончаренка, Ф. Горбоноса, В. Зіновчука, О. Крисального, М. Маліка,

Л. Молдаван, О. Могильного О. Нечипоренка, Т. Ожелевської, І. Онопрієнко, А. Пантелеймоненка, Н. Сментини, В. Цимбала та ін. Питаннями удосконалення механізмів державного управління з позицій правового регулювання взаємовідносин держави і кооперативів займаються В. Семчик, Ю. Шемшученко, В. Федорович, Н. Титова, В. Уркевич, Я. Гаєцька-Колотило та ін.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження напрямів державної політики щодо стимулювання розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, визначення проблемних питань та розробка заходів щодо їх вирішення.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання:**

– визначити економічну сутність кооперації, передумови її виникнення та розвитку;

- розглянути види кооперативів та принципи їх діяльності;
- дослідити особливості створення та функціонування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів;
- з'ясувати особливості нормативно-правового регулювання сільськогосподарської обслуговуючої кооперації;
- проаналізувати сучасний стан розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації;
- розглянути особливості державної підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів;
- визначити проблеми розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації в Україні;
- розглянути зарубіжний досвід державної політики у сфері сільськогосподарської обслуговуючої кооперації;
- запропонувати напрями вдосконалення державної підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

Об'єктом дослідження є вдосконалення державної підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

Предметом дослідження виступає сільськогосподарська обслуговуюча кооперація та державна політика щодо її розвитку.

Методи дослідження. У роботі використано загальнонаукові методи і прийоми дослідження, зокрема: історичний, діалектичний, теоретичного узагальнення – при дослідженні теоретичних аспектів становлення та функціонування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, метод аналізу та синтезу – під час аналізу сучасного стану розвитку та державної підтримки сільськогосподарської обслуговуючої кооперації в Україні, метод наукового прогнозування та економіко-математичні методи, а також метод графічної інтерпретації результатів аналізу та узагальнення, табличний метод візуалізації та узагальнення інформації.

Інформаційною базою дослідження є спеціалізована література, закони та інші нормативно-правові акти з проблематики становлення та розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації в Україні, статистичні дані Головного управління статистики та Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, матеріали аналітичних досліджень щодо особливостей функціонування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел (53 найменування). Загальний обсяг роботи становить 72 сторінки. Основний зміст викладено на 67 сторінках. Робота містить 8 таблиць, 8 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі *«Теоретичні аспекти становлення та функціонування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів»* визначено економічну сутність кооперації, передумови її виникнення та розвитку; розглянуто види кооперативів та принципи їх діяльності; досліджено особливості створення та функціонування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

У другому розділі *«Аналіз сучасного стану розвитку та державної*

підтримки сільськогосподарської обслуговуючої кооперації в Україні» з'ясовано особливості нормативно-правового регулювання сільськогосподарської обслуговуючої кооперації; проаналізовано сучасний стан розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації; розглянуто особливості державної підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

У третьому розділі *«Шляхи вдосконалення державної політики у сфері сільськогосподарської обслуговуючої кооперації»* визначено проблеми розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації в Україні; розглянуто зарубіжний досвід державної політики у сфері сільськогосподарської обслуговуючої кооперації; запропоновано напрями вдосконалення державної підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

ВИСНОВКИ

На підставі проведеного дослідження можна зробити наступні висновки.

1. Кооперація – це специфічна форма господарювання, яка проявляється в економічних взаємовідносинах між партнерами з тим, аби досягти спільної мети та отримати економічну користь від процесу господарювання на основі взаємної допомоги та вигоди всіх учасників процесу кооперації, задоволення інтересів кожного та дотримання соціальних гарантій. Виникнення кооперації зумовлене багатьма чинниками, які поєднують у групи: історичні, соціально-економічні, юридичні, психологічні та ідеологічні.

2. Залежно від завдань та характеру діяльності кооперативи поділяються на виробничі, обслуговуючі, споживчі. У ринковій економіці розвинутих країн кооперативи зосереджені здебільшого у сільському господарстві, постачанні сільськогосподарських товарів та закупівлі сировини.

3. Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив являє собою підприємство, створене для обслуговування переважно своїх членів на засадах взаємодопомоги й економічного співробітництва. Процес створення кооперативу непростий та потребує певної підтримки з боку держави. Мають місце труднощі роботи з державною бюрократією, небажанням окремих членів об'єднання брати активну участь та десятками інших проблем. Проте, зважаючи на успішний досвід європейських країн та уже існуючих в Україні аграрних об'єднань, можна впевнено стверджувати, що воно того варте.

4. Правовідносини у сфері сільськогосподарської обслуговуючої кооперації в Україні регулюються Конституцією України, Господарським, Цивільним, Податковим, Земельним, Бюджетним кодексами України, Законами України «Про кооперацію», «Про сільськогосподарську кооперацію» та іншими нормативно-правовими актами України з питань кооперації. Аналіз перерахованих нормативно-правових актів дозволив виділити низку недоліків, що стримують розвиток сільськогосподарської обслуговуючої кооперації.

5. За одинадцять років кількість сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів у країні зросла на 790 одиниць. Це пояснюється перевагами від їх функціонування, а саме створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів допомагає сільськогосподарським товаровиробникам ефективно обслуговувати їхнє основне виробництво, заощаджуючи при цьому кошти. Попри

непогані показники щодо збільшення загальної кількості кооперативних одиниць, сільськогосподарські виробничі кооперативи мають нижчий рівень економічної ефективності інвестицій, порівняно з іншими сільськогосподарськими підприємствами. Однак динаміка показників економічної ефективності в них краща.

6. Сьогодні державна підтримка діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів здійснюється за допомогою комплексу урядових програм та заходів, спрямованих на зростання ефективності та дохідності сільськогосподарського виробництва. Проте невирішеними залишаються ще ряд питань, пов'язаних із формуванням інституційно-правової бази діяльності кооперативних організацій, їх фінансовою та науковою підтримкою, кадровим та інформаційно-консультаційним забезпеченням. Зазначені недоліки державного регулювання значно уповільнюють темпи розвитку кооперативного руху в аграрному секторі економіки країни та вказують на необхідність пошуку нових, більш ефективних напрямів державної підтримки кооперативних організацій.

7. Наявні в Україні організаційно-економічні та правові умови не забезпечують розвиток кооперативного руху на селі. Водночас об'єднання селян у кооперативи сприятиме ефективній реалізації ресурсного потенціалу сільського господарства за збереження робочих місць, соціальному розвитку сільських територій. Поряд зі зміцненням фермерства та великотоварного приватного виробництва необхідно розвивати кооперативний рух на селі, який має стати важливим фундаментом структурної перебудови сільського господарства. Аналіз дозволив виділити групи чинників, що здійснюють негативний вплив на функціонування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, а саме: державних, економічних, організаційних. Це обумовлює необхідність розробки заходів щодо формування ефективних умов для розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів як невід'ємного складника агропромислового комплексу України.

8. Встановлено, що основними важелями державної підтримки кооперативів у провідних країнах світу є регулювання цін на сільськогосподарську продукцію через різні механізми з метою забезпечення сільськогосподарським товаровиробникам нормальних умов господарювання в роки з несприятливою для них кон'юнктурою ринку; антимонопольне та податкове регулювання, спрямоване на стимулювання розвитку кооперативних організацій; обмеження обсягів виробництва з метою недопущення перевиробництва продукції; широке застосування кредитної форми підтримки шляхом здешевлення процентів і відшкодуванням або відстроченням платежів основного боргу; фінансова підтримка; наукове, кадрове та інформаційне забезпечення кооперативних організацій, їх соціальна підтримка тощо.

9. Проведене дослідження дає підстави виділити основні напрями формування державної підтримки розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні. Серед них найважливішими є економічна, правова, організаційна, а також соціальна підтримка діяльності сільськогосподарських кооперативних організацій. Економічна підтримка повинна включати економічну свободу, систему економічного регулювання, захист економічних інтересів господарюючих суб'єктів, багатоукладність економіки тощо. Правова підтримка передбачає постійне удосконалення кооперативного законодавства відповідно до вимог сільськогосподарських товаровиробників. Організаційна підтримка діяльності сільськогосподарських кооперативів з боку

держави є також необхідною умовою на шляху до розвитку кооперативного руху в Україні. Роль держави в цьому процесі повинна бути обмеженою і чітко визначеною. Забезпечення державою соціальної підтримки розвитку кооперації набирає сьогодні винятково важливого значення. Соціальна підтримка здатна забезпечити розвиток кооперативної ідеї і кооперативних цінностей, соціальний захист пайовиків, забезпечити надійне соціальне обслуговування.

АНОТАЦІЯ

Мельник К. О. «Державна політика щодо стимулювання розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за освітньою програмою «Економіка та планування бізнесу». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2020.

У роботі визначено економічну сутність кооперації, передумови її виникнення та розвитку. Розглянуто види кооперативів та принципи їх діяльності. Досліджено особливості створення та функціонування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. З'ясовано особливості нормативно-правового регулювання сільськогосподарської обслуговуючої кооперації. Проаналізовано сучасний стан розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації. Розглянуто особливості державної підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Визначено проблеми розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації в Україні. Розглянуто зарубіжний досвід державної політики у сфері сільськогосподарської обслуговуючої кооперації. Запропоновано напрями вдосконалення державної підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

Ключові слова: кооперація, сільськогосподарський обслуговуючий кооператив, державна політика, агропромисловий комплекс.

ANNOTATION

Melnik K "State policy for stimulating of the development of agricultural service cooperatives».

Qualifying work on obtaining a bachelor's degree in the specialty 076 "Entrepreneurship, trade and exchange activities" under the educational program "Economics and Business Planning". – Odessa National Economic University. – Odessa, 2020.

The economic essence of cooperation, the prerequisites for its emergence and development are identified in the thesis. Types of cooperatives and principles of their activity are considered. Peculiarities of creation and functioning of agricultural service cooperatives are investigated. The peculiarities of normative-legal regulation of agricultural service cooperation are clarified. The current state of development of agricultural service cooperation is analyzed. Peculiarities of state support of agricultural service cooperatives are considered. Problems of development of agricultural service cooperation in Ukraine are defined. The foreign experience of the state policy in the field of agricultural service cooperation is considered. The directions of improvement of the state support of agricultural

service cooperatives are offered.

Keywords: cooperation, agricultural service cooperative, state policy, agro-industrial complex..